

3. Пітин М. Класифікаційний склад команд України в баскетболі у візжі "Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення", VI Всесвітній наук.-практ. конф. – Л., 2004. – С.235-237.
4. Классификационная система по баскетболу на колясках: перевод и изложение Укр.федерации спорта инвалидов ПОРА. – 40с.
5. Щербаков И.А., Уваров М.А. Баскетбол на колясках. – М.: Терра-Спорт, 2004. – 80 с., ил.
6. Molik B. Kosmol A. Klasyfikacja zawodnikow a skutecznijsze gry w koszykowim wozkach (na przykladzie meczow kobit I mezczyzn) // Miedz. konf. nauk.-metod. Efktywnosc systemow szkolenia w roznych dyscyplinach sportu. – 1999. – P.211-214.

ANALYSIS OF COMPETITIVE ACTIVITY DISABILITY SPORTSMEN OF DIFFERENT FUNCTIONALLY CLASS OF WHEELCHAIR BASKETBALL

Mar'yan PITYN

Lviv State Institute of Physical Culture

Annotation: In article open up the questions analysis of competitive activity disability sportsmen of different functionally class of wheelchair basketball.

Key words: competitive activity, wheelchair basketball, functionally class.

ПАРАМЕТРИ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПОВНОСПРАВНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Євген ПРИСТУПА, Анна БАЛДИК, Анна ЛОБОДЗІНСЬКА

Вроцлавська академія фізичного виховання

Сучасна система підготовки неповносправних спортсменів за своєю структурою та змістом все у більшій мірі переймає характерні риси аналогічної системи підготовки повносправних (1, 2, 3, 5). У процесуальному аспекті система підготовки спортсменів інвалідів складається із тренувальних, змагальних та реституційних елементів (1, 2, 3, 4, 5).

Необхідно зазначити, що останніми роками параметри тренувальних навантажень у спорті неповносправних мають яскраво виражену тенденцію до суттєвого зростання. В науковій літературі наводяться кількісні величини тренувальних навантажень неповносправних спортсменів у різних структурних підрозділах річного циклу підготовки (мікро-, мезо- та макроциклах) (3, 4, 5).

Враховуючи наукові факти про обмежені адаптаційні можливості організму неповносправної людини до високоінтенсивних психофізичних навантажень, можна стверджувати, що обсяги та інтенсивність тренувальних навантажень останніми роками досягнула граничних та біляграничних величин (3). Наприклад, як зазначається у р

трениувальних навантажень у важкоатлетичному спорті неповносправних становить 30-40 тон протягом одного тренування. Зазначені факти доводять, що шлях вдосконалення системи підготовки неповносправних спортсменів потребує значних корекцій. Необхідно зазначити, що саме екстенсивне збільшення в останні роки – інтенсивності тренувальних навантажень, сприяли зростанню спортивних результатів практично у всіх видах спорту неповносправних. Збільшенням тренувальних навантажень, зростає і кількість стартів протягом річного макроциклу підготовки. Так, кількість змагальних ігор у баскетболі протягом річного циклу зросла до 40–45 ігор (4). Аналогічні тренди характерні для популярної параолімпійської дисципліни – волейболу.

У зв'язку із зазначеними тенденціями, істотно зростає значення інших аспектів вдосконалення підготовки неповносправних спортсменів, а саме – максимізація на індивідуальні задатки та психофізичні можливості неповносправного спортсмена, збалансоване використання реституційних процедур у зв'язку із тренувальними та змагальними навантаженнями, використання нетрадиційних засобів та методів підготовки, орієнтація системи тренування на формування оптимальної структури змагальної діяльності і т.д. Одним з напрямків оптимізації підготовки спортсменів є управління тренувальним процесом на основі об'єктивізації знань про структуру змагальної діяльності з наступною орієнтацією на групові та індивідуальні моделі характеристики змагальної діяльності (2).

Аналіз наукової літератури засвідчує, що параметри змагальної діяльності неповносправних волейболістів досліджувались лише в операційному аспекті (4,5), а не реєструвались кількісні показники техніко-тактичних дій, їх розгортання у сетах, результативність у поєднанні із аналізом деяких просторових параметрів змагальної діяльності тощо). Як стверджують провідні фахівці (1,2), зазначені прогалини в знаннях про часові, просторові та інші кінематичні, динамічні і ритмічні параметри змагальної діяльності, суттєво понижують ефективність тренувального процесу, не створюючи адекватних передумов для повноцінної адаптації спортсменів до умов змагальної діяльності.

Виходячи вищенаведене, метою нашої роботи було вивчення вибраних часових параметрів змагальної діяльності неповносправних волейболістів (sitting volleyball) і формування на цій підставі методичних рекомендацій для оптимізації змістових і структурних елементів тренувального процесу на етапі безпосереднього приготування до змагань.

У роботі застосовувалась методика відео аналізу, при якій реєструвались на спеціально реєструваному хронометрі наступні часові параметри змагальної діяльності неповносправних волейболістів: загальна тривалість часу сету, гри; активний час змагальної діяльності (розіграш м'яча) та пасивний час змагальної діяльності (зміна місця гравця на сеті). Окрім часових, реєструвались на спеціально опрацьованому програмному забезпеченні просторові характеристики змагальної діяльності: зони подачі м'яча, просторові параметри дій гравців, результати наступним аналізом їх ефективності.

Методика досліджень. Часові параметри змагальної діяльності неповносправних волейболістів опрацьовані на матеріалі 10 ігор за участю провідних клубів України у складі національної збірної на етапі внутрішнього чемпіонату.

Загальний час гри становить 41 ± 23 хвилини, при тому пасивний час гри становив 27 хвилин, а максимальний час – 65 хвилин. Загальна

тривалість гри у значній мірі обумовлюється кількістю сетів, рахунком кожного і у меншій мірі – тривалістю кожного розіграшу м'яча.

Показники часу розіграшу кожного сету знаходяться у межах 9–25 хв, середні параметри тривалості сету у проаналізованих іграх становили 12,35 хвилини. Найсуттєвішими чинниками, які впливають на тривалість часу сету є, по-перше – динаміка рахунку гри, а по-друге – часові характеристики пасивних елементів змагальної діяльності (заміни гравців, перерви, зміна позицій тощо), і у значно меншій мірі – часові параметри активної змагальної діяльності (тривалість кожної дії розіграшу м'яча).

Встановлено, що часові показники активної ігрової діяльності у окремих елементах знаходяться у межах 4–10 хвилин, при тому середньостатистичні параметри тривалості сету у проаналізованих іграх становили $6,31 \pm 3,22$ хвилини.

Параметри пасивного часу ігрової діяльності (заміни, зміна позицій, перерви тощо) у кожному сеті, як правило, у 1,5–2 рази перевищують показники активної ігрової діяльності. Так, у 10 аналізованих іграх мінімальні показники пасивного часу окремих елементів становили 6 хвилин, а максимальні – 21 хвилину. При тому середньостатистичні дані пасивного часу ігрової діяльності у кожному сеті становили $12,25 \pm 9,01$ хвилин.

Під час відеоаналізу також реєструвались і систематизувались показники тривалості розіграшу акцій короткотривалих – до 5 секунд, середньотривалих – від 5 до 10 секунд, а також довготривалих розіграшів м'яча. Під час статистичного аналізу встановлено, що 25% розіграшів м'яча тривають більше 10 секунд, тобто є довготривалими, а також короткотривали розіграші м'яча (до 5 секунд) припадає 32% акцій. Найбільша кількість акцій, а саме 42% розіграшів, відбувається у межах від 5 до 10 секунд, тобто є середньотривалими.

Отримані дані послужили основою до оптимізації часових параметрів тренувальних вправ, особливо на завершальному етапі підготовки до змагань, а також стали важливим матеріалом для опрацювання моделей тактичної підготовки з урахуванням об'єктивних характеристик змагальної діяльності конкретного суперника. У наступних дослідженнях передбачається поєднання кінематичних, функціональних (дослідження параметрів ЧСС під час ігрової діяльності) та інформаційних (дослідження особливостей переробки інформації спортсменами у екстремальних умовах змагальної діяльності) параметрів з метою створення цілісних інтегрованих моделей результативної змагальної діяльності неповносправних волейболістів.

Література

1. Келлер В.С., Платонов В.М. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. – Львів: УСА, 1993. – 270 с.
2. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 584 с.
3. Приступа Е., Мислаковський Є., Приступа Т. Динаміка навантаження неповносправних важкоатлетів протягом передзмагального мезоциклу тренування // Молода спортивна наука України. – 2002. – Т.2. – С.483-490.
4. Приступа Е. Особенности системы спортивных соревнований инвалидов // Вестник олимпийского спорта. – 2002. – № 2. – С. 36-41.
5. Prystupa E. Tendencje rozwoju sportu paraolimpijskiego // Advanced in Clinical experimental medicina. – 2002. – Vol.11. – N 1. – S. 59-63.